

מעלת השבת

הרב זלמן ברוך מלמד

ראשי פרקים

השבת שורש הזמן	מתנת השבת
ישראל שורש הנבראים	איסורי המלאכה שומרים על רוממותה
ישראל ושבת	של השבת
שבת מכפרת על עבודה זרה	מאור הפנים בשבת
נחלה בלי מיצרים	השבת נותנת ערך לעולם
עונג שבת	השבת מקיימת את המציאות
השבת היא גאולת העולם	קדושת הזמן של השבת
להתרומם אל השבת	שורש מציאות המקום באבן השתיה

מתנת השבת

גדולה מאוד מעלת השבת ומתוך כך ציוותה התורה להקפיד מאוד בשמירה על איסורי ל"ט המלאכות, אולם עלול להיווצר מצב בו אדם לומד את כל פרטי האיסורים של שבת בעיון ובהעמקה, אך שוכח מהו עניינה החיובי של השבת ואז איסורי השבת מכבידים עליו. יש לדעת כי התורה לא באה להגביל ולצמצם אותנו, אלא להיפך, התורה באה לרומם אותנו ולהעלות אותנו למדרגות גדולות. על כן אנו צריכים ללמוד היטב את עניינה החיובי של השבת, אשר ממנו מתבקש הצורך להימנע מכל דבר שפוגם בגדולתה.

בפרשת כי תשא נאמר¹:

"ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדורותיכם לדעת כי אני ה' מקדשכם... ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם".

השבת היא אות, קודש וברית עולם.

הגמרא בשבת² ובביצה³ מסבירה את משמעות הביטוי "לדעת" הכתוב בפסוק הראשון: "אמר לו הקב"ה למשה: מתנה טובה יש לי בבית גזוי ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל, לך והודיעם".

אם משה לא היה מודיע לישראל על מתנת השבת, לא היתה להם יכולת לעמוד על התוכן העמוק והפנימי של השבת, הנובע מבית גזוי של הקב"ה – על אף שוודאי הם

1. שמות לא, יג, טז. 2. שבת י, א. 3. ביצה טז, א.

היו יודעים איך לקיים בפועל את הלכות השבת. לכן צריך להודיע לעם ישראל על מתנת השבת.

מדי אותה מתנה גנוזה? זו הנשמה היתירה שיש לאדם בשבת. הנשמה היתירה נמצאת במקום עליון, בבית הגנוזים של הקב"ה, בעולם הבא שהוא עולם שכולו טוב, שכולו שבת. בעצם, ישנה שבת עליונה־רוחנית־נשמית שהיא למעלה מן המציאות, השייכת לעבר ולעתיד, ואשר ממנה נמשכת הארה אל השבת שבעולם הזה. בשבת מאיר עלינו אור שהוא מעין עולם הבא, כמו ששרים בשבת⁴: "מעין עולם הבא יום שבת מנוחה". שבת היא פגישה עם הארה אלוקית עליונה שהיא מעל העולם, ממעל למציאות.

איסורי המלאכה שומרים על רוממותה של השבת

מאחר והשבת היא כל כך עליונה, והיא באה לרומם אותנו מעל המציאות החיצונית, על כן צריך להתנהג בשבת באופן כזה המאפשר להתרומם אל הגובה הרב שאליו היא נושאת אותנו. כל איסורי המלאכה הם פועל יוצא מגובהה של השבת, ועניינם שלא תהיה פגימה בגדולתה, קדושתה, ורוממותה הבאים מהאור העליון הבלתי מוגבל. מעשי האדם ויצירותיו בעולם הזה – טובים, יפים ומוצלחים ככל שיהיו – לעולם הם ישארו מוגבלים ואנושיים, לעולם לא יוכלו לפרוץ את מגבלות האדם והעולם. אבל יש בדבר בחינה נעלה מזו. יש עולם יותר עליון העומד מעל גבולותיה של המציאות, והשבת היא הארה מאותו עולם עליון. כדי לקבל אותה בשלימות ולא לפגום בה, צריך לצאת מהמגבלות של המציאות – להיות פתוח ומשוחרר מכל הגבולות שמגבילים אותנו במעשי החול, ומכל צער ועינוי המנוגדים לעניינה המהותי של השבת שהוא המנוחה, השלימות, היציאה מכל הגבולות והמיצרים. לכן התורה מלמדת אותנו להיזהר: "ושמרתם את השבת כי קדש הוא לכם מחלליה מות יומת כי כל העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה"⁵ – הזכירה שהשבת היא קודש מביאה אותנו להיזהר שלא לפגום בקדושתה.

המבט המעשי לעתים מביא אותנו לחשוב שהשבת מגבילה את האדם. יש מי שהיה רוצה להתעסק בשבת בדברים רוחניים חשובים: לבנות ארון קודש, לכתוב ספר תורה, לעשות מלאכת אומנות לשם שמים – כל אלה דברים מלאי תוכן שמשפיעים לטובה. והנה התורה עוצרת בעדו ולא נותנת לו לעשות שום פעולת יצירה, שום מלאכה חשובה, והאדם מרגיש מוגבל ועצור, כאילו הוא אסור באזיקים ביום השבת, "אל יצא איש ממקומו"⁶. זוהי תפיסה שאין לה מקום במציאות. כל מה שנראה לכאורה כהגבלה, איננו אלא להיפך מזה – הוא שחרור! כשהתורה אומרת לא לעסוק במלאכה

4. פזמון 'מה ידידות מנוחתך'. 5. שמות לא, יד. 6. שם טז, כט.

היא קוראת לנו: אל תהיו מצומצמים ומוגבלים, אל תעסקו בכוחות האנושיים שלכם – כי כמה שהם גדולים הם בסופו של דבר קטנים – אלא תתרוממו אל הנשמה. כל היצירה בעולם הזה נעשית על ידי הצד הגשמי של האדם, תתרוממו לרוח, אל הנשמה הפנימית, אל מרחבים אינסופיים, ואל תעשו שום דבר שעלול לפגום ברוממות הזו. על כן בשבת דווקא 'מלאכת מחשבת' אסורה, משום שהמחשבה צריכה להיות משוחררת ממלאכה. ההימנעות מעשיית מלאכה שיש בה מחשבה נועדה לכך שהמחשבה תהיה פנויה ומשוחררת להתרוממות הזו אל בית גנזיו של הקב"ה.

מאור הפנים בשבת

על הפסוק⁷: "ויברך אלוקים את יום השבת ויקדש אותו", אומר המדרש⁸:

"ברכו באור פניו של אדם, קדשו באור פניו של אדם. לא דומה אור פניו של

אדם כל ימות השבת, כמו שהוא דומה בשבת".

כנראה שצריך לראות את זה במציאות. בשבת יש אור אחר, קדושה, רוממות אחרת, המתבטאת במאור פניו של אדם. הגמרא בביצה אומרת⁹:

"אמר רבי שמעון בן לקיש: נשמה יתירה נותן הקדוש ברוך הוא באדם ערב

שבת, ולמוצאי שבת נוטלין אותה הימנו שנאמר 'שבת וינפש', כיוון ששבת ווי

אבדה נפש".

צריך לשמור את הנשמה היתירה על ידי התרוממות, מנוחה ופתיחות לאור ה'.

השבת נותנת ערך לעולם

על הפסוק¹⁰: "ויכל אלוקים ביום השביעי" שואל המדרש¹¹: "מהו ויכל אלוקים ביום השביעי?", הרי ה' ברא את העולם בששה ימים, ואם כן כל מלאכתו של ה' נסתיימה ביום השישי, איזו מלאכה נעשתה בשבת? עונה המדרש: "גניבא אמר: משל למלך שעשה לו חופה וציירה וכיירה, ומה היתה חסרה? כלה שתכנס לתוכה. כך מה היה העולם חסר – שבת". כל ששת הימים ה' היה כמלך שהכין חופה. הכול היה מוכן אבל התכלית איננה, העיקר חסר מן הספר – השבת, שהיא הכלה הנכנסת לחופה, עדיין היתה חסרה. ממשיך המדרש: "רבנן אמרי משל למלך שעשו לו טבעת. מה היתה חסרה? חותם, כך מה היה העולם חסר – שבת".

גם גניבא וגם רבנן אומרים את אותו הדבר על ידי משלים שונים – עיקר עניינו של העולם זה השבת, מגמת הבריאה כולה ותוכנה היא השבת, כי השבת נותנת את

7. בראשית ב, ג. 8. בראשית רבה יא, ב. 9. ביצה טז, א. 10. בראשית ב, ב. 11. בראשית רבה י, ט.

המשמעות והתוכן של העולם, בלי שבת נותר העולם חסר תוכן וחסר ערך. השבת היא המפגש עם עניינו של עולם, עם ריבונו של עולם.

השבת מקיימת את המציאות

אור החיים¹² מבאר את הדברים הללו על אותו הפסוק: "ויכל אלוקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה". לכאורה לא מובן מה צורך במילים "אשר עשה?" מספיק היה לכתוב "ויכל אלוקים ביום השביעי מלאכתו", שהרי בשבת עצמה לא נעשתה מלאכה! כמו כן צריך להבין מדוע נאמר שאלוקים כילה את המלאכה ביום השביעי, והרי המלאכה נסתיימה ביום השישי!

מבאר אור החיים, שהעולם היה 'רופף' עד שבאה השבת, ורק אז העולם התייצב על מכונו. השבת היא קיום העולם משום שהיא הנפש של העולם, "שבת וינפש"¹³. ובלשונו: "בשבת הושפע נפש החיוני לעולם לכל הנבראים". כך ביארו חכמים¹⁴ – מדוע את מצות ברית המילה מקיימים ביום השמיני – כדי שתעבור על התינוק שבת, ותיכנס בו נפש. זו גם הסיבה שמביאים קרבן רק מהיום השמיני ללידתו. לפי זה, משמעות הפסוק "ויכל אלוקים ביום השביעי" היא שהמלאכה באמת הושלמה רק עם הופעת המהות המיוחדת של השבת, שנתנה את הקיום הרוחני לעולם. היום השביעי הינו בריאה כמו שאר הימים, הוא מלא בתוכן, והוא נותן לעולם את קיומו.

לפי זה, כיצד התקיים העולם בששת ימי בראשית עד שנבראה השבת? מדייק אור החיים בפסוק "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ"¹⁵ שה' נתן כוח לעולם שיתקיים ששה ימים, ומשכנסה שבת – 'וינפש', מעתה והלאה כוח קיום העולם טמון בשבת. השבת היא המקיימת את העולם ונותנת את הטעם לששת הימים הבאים, וכך כל שבת ושבת. שמירת כל שבת ושבת נמשכת מאז בריאת העולם; מאדם הראשון ונוח ושאר גדולי העולם שמרו את השבת. לכן אומרים חכמים¹⁶ "כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו נעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית", משום שעל ידי אמירת הקידוש נעשה האדם שותף למעשה בראשית, כי לא רק מציאותה הפנימית של השבת, אלא גם שמירתה בפועל היא זו הנותנת חיות למציאות. צריך כמובן להתבונן ולהסביר את הדברים.

קדושת הזמן של השבת

כדי לעמוד על עניינה של השבת כזמן מקודש, נבאר תחילה את עניינו של הזמן. היה מקום לחשוב שהזמן הוא כלי שאין בו תוכן עצמי, אלא משמעותו תלויה במה שיוצקים

12. אור החיים בראשית ב, ב. 13. שמות לא, יז. 14. זוהר תוריע מד, א. 15. שמות שם. 16. שבת קיט, ב.

לתוכו. אולם, לא כך הוא. הזמן הינו מציאות בפני עצמה, מציאות בעלת תוכן ומשמעות. בדומה לזמן, כך גם לכל מקום יש את הייחודיות שלו, את האקלים המיוחד שלו, ואת האטמוספירה המיוחדת שלו. הייחודיות אינה רק מבחינה גשמית, אלא גם מבחינה רוחנית. השינויים הפיזיים שבכל מקום ומקום אינם שינויים חיצוניים גרידא, אלא הם נובעים ממדות פנימיות.

אמרו חכמים: "שאיין לך אדם שאיין לו שעה ואיין לך דבר שאיין לו מקום"¹⁷. כשם שביחס למקום כותב הכוזרי¹⁸ שלכל גידול צריך למצוא את המקום שבו הוא יצמח בצורה היותר שלימה ומתאימה, כך גם לכל זמן יש הייחודיות הרוחנית שלו, ולכל דבר יש הזמן המתאים לו ביותר, הזמן שבו הוא יגדל ויפרח.

המדרש¹⁹ מביא שיחה מעניינת בין רבי עקיבא לבין טורנוסרופוס הרשע:

"טורנוסרופוס הרשע שאל את רבי עקיבא: אמור מה יום מיומיים? אמר ליה: ומה גבר מן גוברין? אמר: מה אמרית לך ומה אמרת לי? אמר לו: אמרת לי מה יום מיומיים, מאי שנא יומא דשבתא מכל יומא, ואמרית לך ומן גבר מגוברין, מאי שנא טורנוסרופוס מכל גוברין? אמר ליה: שרצה המלך לכבדני. אמר ליה: אף זו שרצה הקב"ה לכבדה. אמר ליה מנאן את מודע לי? אמר ליה: הרי נהר סמבטיון יוכיח שמושך אבנים כל ימות השבת, ובשבת הוא נח... ולא עוד אלא שהרי אוכלי המן מעדיין עליו, שכל ימות השבת היה יורד, ובשבת לא היה יורד".

ר' עקיבא אומר לטורנוסרופוס שכשם שה' בחר בו שיקבל גדולה יותר מאחרים, כך ה' בחר את השבת. טורנוסרופוס ביקש ראיות לגדולתה של השבת, ור' עקיבא הביא לו כמה וכמה ראיות מהמציאות. השבת נשמרת בתוך המציאות, זו לא רק מצוה התלויה במעשה שלנו, אלא זו מציאות קיימת – "כי בו שבת ה' מכל מלאכתו"²⁰. לא רק המעשים שאנו עושים, כמו לבישת בגדים מיוחדים ואכילת מאכלים של שבת, מביאים אותנו לחוש שהשבת מיוחדת, אלא עצם היום הוא שונה מיתר ימי החול, ובמצות השבת אנחנו מצווים להידמות לריבונו של עולם – כשם שהוא שומר שבת אף אנחנו שומרים שבת.

שורש מציאות המקום באבן השתיה

קיומה של כל הבריאה כולה נובע מהשפע האלוקי שה' משפיע עליה. שפע זה של הופעת הבריאה מתחיל מנקודה מסוימת שמשתלשלת ונמשכת והולכת עד שמתגלה

17. אבות ד, ג. 18. כוזרי מאמר שני, י-יב. 19. בראשית רבה יא, ה. 20. בראשית ב, ג.

ומופיעה לפנינו במציאות שאנו רואים. זהו תהליך ארוך של השתלשלות המדרגות, זו למטה מזו וזו למטה מזו, מהמקור העליון אל המציאות. ראשית ההופעה של כל חלק במציאות הוא המקור האלוקי העליון. בבריאה יש זמן, מקום ונמצאים, ולכל אחד מהם ישנה התחלה, שהיא הצד הקדוש שבו. ההתחלה של המקומות היא באבן השתיה שממנה הושתת העולם²¹, וכפי שביאר זאת הרמב"ן – שהעולם נברא באופן כזה שיש שורש פנימי ההולך ומתפשט. שלמה המלך ידע מה אפשר לזרוע בכל מקום, משום שהוא ידע כיצד אותו שורש התפשט לכל מקום. מדוע דווקא מאבן השתיה הושתת העולם? כי זה מקום שיש בו קדושה עליונה, והקדושה היא מקור הכול. המקור הינו תמיד קדוש יותר מהסתעפויותיו. ממקום זה שבו שיא הקדושה, נבראה מציאות המקום בעולם. "מקום הארון אינו מן המידה"²² שהרי כנפי הכרובים תפסו לכל צד עשר אמות, כך שביחד הם היו עשרים אמות ולא נשאר מקום למידתו של הארון עצמו, אבל אף על פי כן הוא נכנס בקודש הקודשים. נס זה מגלה שהארון הוא מקום המפגש בין הגבול ובין מה שמעל הגבול. יש כאן נס שמגלה ומפגיש אותנו עם מה שמעל למקום.

השבת שורש הזמן

באותה דרך יש להבין את התחלת הזמן. קודם הופעת הזמן לא היתה מציאות של זמן, היה נצח בלתי גבולי שמתוכו התפרטה והתגלתה הופעת הזמן. בתחילת הבריאה נאמר "ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד"²³. ויש לשאול שהרי אם היה חושך כבר לפני היום הראשון של הבריאה, אם כן מה הכוונה "ויהי ערב" שמשמע שהערב שהוא החושך נברא? אומרים חז"ל שהיתה התנוצצות של אור ואז "ויהי ערב ויהי בוקר". מהי אותה ההתנוצצות? זו השבת שרק אחריה בא היום הראשון. מהאור הבלתי מוגבל היתה התנוצצות כלשהי וממנה התחילה הופעת מציאות הזמן. ממקור השבת הבלתי גבולית הולכת המציאות ומשתלשלת עד הופעת גבולות הזמנים והימים, והשבת היא נקודת המפגש בין הזמן המוגבל לבין הנצח שמעבר לזמן, מעין עולם הבא. השבת, שהיא מקור הופעת הזמנים, היא הזמן המקודש ביותר, "כי הוא יום תחילה למקראי קודש"²⁴ – המקור לכל הזמנים המקודשים, ובעצם לכל מציאות הזמן. לכן השבת היא מעין עולם הבא. העולם הבא הוא נצח, יום שכולו שבת²⁵, יום שמתארך ללא גבולות, והשבת שמופיעה במציאות היא נקודת המפגש והחיבור של העולם עם הנצח.

21. יומא נד, ב. 22. יומא בא, א, מגילה י, ב, בבא בתרא צט, א, ילקוט שמעוני מלכים א' רמז קפא ד"ה "והבית". 23. בראשית א, ה. 24. מתוך קידוש ליל שבת. 25. סנהדרין, צז, א.

ישראל שורש הנבראים

כך גם ישראל הם ראשית הבריאה בנמצאים – "מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר"²⁶, "בראשית ברא אלוקים – בשביל ישראל שנקראו ראשית"²⁷. הנשמה הכללית ישראלית המכונה 'כנסת ישראל' היא ראשית הופעת הנמצאים, וכל הנמצאים בעולם הם השתלשלות מהמקור העליון הזה. לכן יש לכנסת ישראל השפעה על כל המציאות, כי היא המקור של כל המציאות, ומקור זה הולך ומתפשט ומופיע באופן בולט בעם ישראל בעולם הזה. לכן עם ישראל הם הבריאה הכי מקודשת. כל הנבראים וכל העולם – הכול נובע ומסתעף מכנסת ישראל החצובה מתחת כסא הכבוד.

ישראל ושבת

אם כן, השבת היא מקור הזמנים, וישראל הם מקור הנבראים. זהו ביאור דברי המדרש²⁸:

"תניא רבי שמעון בר יוחאי אומר: אמרה שבת לפני הקב"ה ריבונו של עולם לכולם יש בן זוג ולי אין בן זוג, אמר לה הקב"ה כנסת ישראל יהיה בן זוגך. וכיוון שעמדו ישראל לפני הר סיני אמר להם הקב"ה זכרו הדברים שאמרתי לשבת כנסת ישראל היא בן זוגך".

בין ישראל לבין השבת קיימת התאמה. לכל נברא יש את הזמן המתאים לו, והזמן שבו עם ישראל יכול לגלות את עניינו המיוחד הוא השבת. כך ניתן להסביר את דברי חכמים שגוי ששבת חייב מיתה. הגמרא²⁹ לומדת זאת מהפסוק "יום ולילה לא ישבותו"³⁰, אבל לימוד זה הוא קצת על דרך הדרש, שהרי לא מדובר בפסוק על אומות העולם. המהרש"א במקום מבאר, שהואיל והשבת היא בת הזוג של ישראל לכן אסור לגוי לבוא על בת זוג שאינה שלו.

אם כן, הכול מקורו בקודש, ושבת שהיא מקור הזמנים יוצרת קשר בין ה' לעולם, ובכך היא זכר למעשה בראשית.

שבת מכפרת על עבודה זרה

בארנו שהשבת היא מעין עולם הבא, זמן שיש בו מציאות של קדושה עליונה, מפגש עם מקור הזמנים. השבת היא הכלה, היא הנותנת לעולם את כל התוכן שלו, כדברי המדרש שהבאנו למעלה: "מה העולם היה חסר? שבת".

26. בראשית רבה א, ד, ילקוט שמעוני פרשת בלק רמז תשסו ד"ה "כי מראש צורים". 27. תנחומא בראשית

ג. 28. בראשית רבה יא, ח. 29. סנהדרין נח, ב. 30. בראשית ח, כב.

כאשר אנחנו מתבוננים ע"פ המבט הזה, יהיו המדרשים שהביאו חז"ל בגמרא³¹ על השבת מובנים מאוד: "אמר ר' חייא אמר ר' יוחנן, כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלים לו". בדור אנוש התחילו לעבוד עבודה זרה³², ולמרות זאת אומרת הגמרא שמי שעובד עבודה זרה כמותם אך שומר את השבת מוחלים לו. היאך יתכן הדבר?

משמעות עבודה זרה היא השתעבדות לכוח פרטי במציאות. חלק גדול מעובדי עבודה זרה באמת האמינו בקב"ה, אך היצר הרע שלהם התגבר עליהם והם חשבו שעבודה לכוח מסויים תיתן להם תועלת, והם לא ראו בכך סתירה עם האמונה. עניינה של השבת היא העדות על ריבונו של עולם שהוא הבורא את עולמו, ולכן כאשר אדם משמר שבת כהלכתה ומכיר בעובדה שהקב"ה ברא את עולמו, מתבטלת המשמעות של המעשה החמור שעשה. הוא נמצא בסתירה פנימית בין המשיכה שלו לעבודה זרה ובין האמונה שלו בכך שהקב"ה הוא יחיד בעולמו, ולכן החטא החיצוני שלו מחול.

נחלה בלי מיצרים

הגמרא בשבת אומרת³³:

"אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי: כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מיצרים, שנאמר: 'אז תתענג על ה' והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה' דיבר'. לא כאברהם שכתוב בו: 'קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה', ולא כיצחק שכתוב בו: 'כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל', אלא כיעקב שכתוב בו: 'ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה'".

ופירש רש"י שקודם "אז תתענג", כתוב: "וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד"³⁴, כלומר, כשתענג את השבת תזכה לאכילת הנחלה בלי המיצרים. וצריך ביאור, מדוע עונג שבת גורם לטובה כזאת גדולה? המענג את השבת – הכוונה לעונג הרוחני של השבת. אמנם יש בשבת ביטוי לעונג הגשמי, אבל הכוונה היא להשתחררות מכל מגבלה, צמצום וצרה. האדם נמצא במנוחת הנפש, משוחרר מכל מגבלותיו, ומתרומם אל השבת המעלה אותו לעולם הרחב של הגדולה העליונה, מעין העולם הבא. מי שמענג כך את השבת, מתרומם למדרגה עליונה שמעל המציאות, ולכן נותנים לו נחלה בלי מיצרים, מחמת השייכות שלו אל אותם גבהים ומרחבים בלתי גבוליים.

31. שבת קיח, ב. 32. ראה בראשית ד, כו: "אז הוחל לקרוא בשם ה'", ורש"י שם. 33. שבת קיח, א-ב.

34. ישעיהו נח, יג.

אפשר להבין זאת גם באופן פסיכולוגי. אם האדם מתרומם לעניינה של השבת ודבק בה' – צרותיו כאילו בטלות. הכול כל כך טפל ביחס לרוממות הפנימית והדבקות העליונה שממלאת אותו באושר, עד כי הקשיים הפיזיים או הנפשיים שמפריעים לו, כבר אינם כה משמעותיים לגביו. הוא דבק בה' והיתר לא מעניין אותו. הצרות באמת יסתלקו כתוצאה מדבקותו, אבל קודם כל הדבר פועל על פנימיות נפשו.

עונג שבת

וכן גם המשך הגמרא שם:

”אמר רב יהודה אמר רב: כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו, שנאמר 'והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך'. עונג זה איני יודע מהו, כשהוא אומר וקראת לשבת ענג, הוי אומר: זה ענג שבת”.

כביכול בשבת ישנה התענגות בדברים גשמיים, אבל בעצם זה רק כדי לבטא את גדולת השבת ולא כדי ליצור את גדולת השבת. בזמן שאדם מתרומם הוא צריך לתת לכך גם ביטוי מעשי על ידי ההתענגות בשבת. אבל זהו רק ביטוי למציאות הרוחנית הרוממה שבה הוא נמצא בשבת, ולכן נותנים לו משאלות ליבו משום שאין גבולות למקום שבו הוא נמצא, הוא מעל הכול.

השבת היא גאולת העולם

עוד אמרו חז”ל שם בגמרא:

”אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: אלמלי משמרים ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים, שנאמר 'כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי' וכתוב בתריה 'והביאותים אל הר קדשי'”.

לא מדובר כאן בעניין חיצוני – שכר על כך שישראל יקיימו מצוה כה גדולה, אלא הדברים תואמים באופן פנימי. שמירת השבת היא בעצם גאולת העולם – היציאה מהצמצומים, מהמגבלות ומהמיצרים, וההתרוממות אל המרחבים הבלתי מוגבלים. האדם נגאל בשבת מכל צמצומי העולם וממילא זה ממשיך גאולה גם בתוך המציאות. מדוע שתי שבתות? מסביר המהר”ל³⁵ שישראל הם או ממעל לכל העמים או מתחת לכולם, אך אף פעם הם לא במצב שווה להם. שמירת שתי שבתות נצרכת כדי לצאת מהמצב השפל ואחר כך גם להיכנס למצב המרומם – שחרור מהשעבוד של הגויים, ובעקבותיו עליה למדרגה חדשה.

35. "חידושי אגדות" שבת, נו-נו.

להתרומם אל השבת

כמה צריכים אנו להתאמץ כדי שתוכן השבת ימלא אותנו, ולא נהפך לשומרי שבת בבחינת מצות אנשים מלומדה, שבה נזהרים מכל איסור, אך לא חיים את התוכן החיובי העליון המקודש של השבת. כשחיים מתוך הבנת גדולתה של השבת, כל היחס אליה משתנה. זריזים להיכנס לשבת, מאחרים לצאת מהשבת, מתמלאים ברוממות רוח, כל התפילות והמעשים בשבת מקבלים ערך עצום.

כתב רבי יוסף חיים בספרו 'הבן איש חי'³⁶:

"ולכן בשבת שהיא מעין עולם הבא כמו שאמרו חז"ל צריך להרבות בו בעסק התורה כי אז יצליחו בו ביותר בבנין הרוחני, ולכן כתבו המקובלים ז"ל: גדול הפועל הנעשה מעסק התורה ביום השבת אלף פעמים מן הנעשה מעסק התורה של ימי חול".

עניינה של השבת הוא החופש מעול העבודה, מהצמצום שיש במלאכה שהיא מעשה אנושי מוגבל. בכל השבוע האדם עובד ועמל, ועל ידי זה בשבת נשפע שפע אלוקי. האדם לא צריך להתערב ולעזור, אלא רק להיפתח לשפע האלוקי של השבת, להשראת השכינה, לנשמה היתירה. "ויברך אלוקים את יום השביעי ויקדש אותו"³⁷ – הברכה והקדושה שמופיעות בעולם הן עניינה של השבת, ומה שמוטל על ישראל לעשות הוא לספוג ולקבל אותה.

לע"נ נתן בן יוסף ויהודית דובקין
ממקימי המושב "תקומה"
אוהב ארצנו הקדושה ועובד אדמתה
נלב"ע י"ז טבת תשס"ח

לע"נ ליביה בת אליעזר קריגר (לבית היימן)
אוהבת ומוקירה את השבת וקדושתה בכל מאודה
נלב"ע כ"ה תמוז תשס"ט

לע"נ ברוך בן יקותיאל קריגר
איש צדקה וחסד, אוהב את התורה ומוקיר את לומדיה
נלב"ע ז' תמוז התש"ע

36. שנה שנייה בהקדמה לפרשת שמות. 37. בראשית ב, ג.

מחשבה דיבור ומעשה

יש להיזהר מאוד שלא לשוח שום שיחה בטלה בשבת ח"ו. בהיות מודעת זאת, שבכל מצוה יש פנימיות וחיצוניות, החיצוניות של מצות השבת היא השביתה מעשייה גשמית, כמו ששבת ה' מעשות שמים וארץ גשמיים. ופנימיות השבת היא הכוונה בתפילת השבת ובתלמוד תורה, לדבקה בה' (בחינת זכור) וכן השביתה מדיבורים גשמיים, כמו ששבת ה' מעשרה מאמרות שנבראו בהם שמים וארץ גשמיים (בחינת שמור).

תניא, קונטרס אחרון

בשבת יכול להמתיק את כל ימי השבוע

כמו שיש ב'מקום' אבן שתיה שממנו הושחת העולם והוא שורש כל העולם. וכך ב'נפש', יש נפש אחת שכוללת כל הדור והוא פרנס הדור כידוע, וכן הכוללת כל הדורות כנודע. וכן ב'זמן', יש זמן שכולל כל הימים והוא יום השבת (וכל אחד מאלו חלוק לשניים. במקום יש מזבח וקודש קדשים, ובזמן - שבת ויום טוב, ובנפשות - מלך וכהן גדול...). והמתקת כל דבר הוא בשורשו ובשבת יכול להמתיק את כל ימי השבוע להתהפך לטוב כי בשורש נקל להמתיק כידוע בכל דבר... וזהו קדושת הימים טובים ובפרט זה בהשגות אור ה' יתברך ההמשכה לכל השנה הוא מהרגלים שנאמר בהם (שמות ל"ד כ"ג) יראה וגו' את פני וגו'.

ר' צדוק הכהן מלובלין "צדקת הצדיק" אות קעב